

**ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ.**

В статті розглянуто повноваження органів внутрішніх справ у районі проведення антитерористичної операції.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, тероризм, антитерористична операція, особовий склад, оперативно-службова діяльність, охорона громадського порядку.

В статье рассмотрены полномочия органов внутренних дел в районе проведения антитеррористической операции.

Ключевые слова: органы внутренних дел, терроризм, антитеррористическая операция, личный состав, оперативно-служебная деятельность, охрана общественного порядка.

The paper deals with the powers of the Interior in the area of counter-terrorism operations.

Keywords: police, terrorism, antiterrorist operation, personnel, operational activity, protection of public order.

Постановка проблеми. В останній час у світі помічено стійку тенденцію до збільшення негативних соціальних явищ, що також повною мірою характерно і для України.

Одна із найважливіших особливостей діяльності органів внутрішніх справ полягає у тому, що ця діяльність може протікати в обстановці, що швидко змінюється та ускладнюється. Успішне виконання завдань, що раптово виникли, можливе лише при максимальному використанні усіх сил та засобів органів внутрішніх справ, які повинні бути приведені у стан готовності.

Мета та завдання досліджень – дослідити повноваження органів внутрішніх справ у районі проведення антитерористичної операції, встановити як здійснюється боротьба з тероризмом.

На органи внутрішніх справ перш за все при надзвичайних умовах покладається:

- організація здійснення заходів щодо врятування людей, охорони їх безпеки, забезпечення громадського порядку, збереження майна у разі стихійного лиха, аварії, пожеж, катастроф і щодо ліквідації їх наслідків;
- забезпечення високої бойової і мобілізаційної готовності органів внутрішніх справ;
- участь у забезпеченні режиму надзвичайного стану.

Так, наказом МВС від 22.03.2006 № 291 „Про затвердження інструкції про порядок переведення особового складу органів і підрозділів Міністерства внутрішніх справ України на посилений варіант оперативно-службової діяльності”, в п. 1.2 „Інструкції про порядок переведення особового складу органів і підрозділів Міністерства внутрішніх справ України на посилений варіант оперативно-службової діяльності” зазначено, що посилений варіант оперативно-службової діяльності – це комплекс організаційно-правових, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов’язаних із залученням значної кількості особового складу та особливий режим виконання оперативно-службових завдань з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, коли наявними силами і засобами, що безпосередньо залучені до охорони громадського порядку, при повсякденному режимі несення служби їх виконати не можливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, законом України „Про боротьбу з тероризмом” вказано, що під районом проведення антитерористичної операції слід розуміти визначені керівництвом антитерористичної операції ділянки місцевості або акваторії, транспортні засоби, будівлі, споруди, приміщення та території чи акваторії, що прилягають до них і в межах яких проводиться зазначена операція.

Виклад основного матеріалу. Міністерство внутрішніх справ України здійснює боротьбу з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення злочинів, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції органів внутрішніх справ; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій. Також, рятування людей, захист населення від існуючої загрози; поновлення й підтримання встановленого громадського порядку, запобігання, припинення злочинів та інших протиправних дій; здійснення заходів щодо охорони громадського порядку в місцях розселення евакуйованого населення; здійснення заходів щодо запобігання та припинення групових порушень громадського порядку; запобігання й припинення можливих злочинів та адміністративних правопорушень у зоні дії спеціального правового режиму; розшук та затримання осіб, які підозрюються у скоєнні правопорушень; посилення контролю за об’єктами дозвільної системи, вилучення зброї у організацій та установ, які не забезпечують їх надійного збереження, охорону складів вибухових речовин (матеріалів); посилення охорони приміщень органів державної влади, установ Центробанку, ощадбанків, радіо – і

телецентрів та інших важливих об'єктів; здійснення заходів щодо посилення пожежної, радіаційної безпеки, та інших заходів, відповідно до обстановки, яка склалася; здійснення евакуації із зони НС потерпілих та осіб, життю і здоров'ю яких загрожує небезпека; здійснення евакуації з небезпечних зон арештованих і засуджених; рятування державного і громадського майна, а також цінностей, які перебувають в особистій власності громадян; забезпечення режимно-карантинних заходів (у разі виникнення епідемії чи епізоотії); здійснення заходів щодо зберігання майна, що належить органам внутрішніх справ (табельної вогнепальної зброї, боєприпасів, оперативної та криміналістичної техніки, спеціальних засобів, майна та службової документації), а у виняткових випадках – вивезення перерахованих засобів у безпечні місця; сприяння залученню населення, транспортних засобів для проведення аварійно-рятувальних робіт;

В.С. Насиновський виділяє такі основні етапи: підготовчий, етап затримання та знешкодження злочинців, заключний етап. А.А. Бородич послідовні етапи операції із захоплення озброєних осіб подає таким чином: заходи щодо забезпечення режиму в районі проведення операції; блокування місця перебування злочинців; приховане зближення з ними; дії щодо їх захоплення; проведення особистого обшуку затриманих.

Крім того, момент виконання операції по знешкодженню терористів, є найбільш психологічно навантаженим при здійсненні виконавцем дії. Хоча стаття 60 Конституції України визначає, що ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність. Але при застосуванні снайпером вогнепальної зброї по команді останній не має можливості перевірити правомірність її застосування. Так, правова підстава застосування зброї передбачена ст. 12, 15, 15-1 Закону України «Про міліцію».

Розроблення якоїсь іншої додаткової спеціальної схеми до умов спеціальних операцій, на нашу думку, не потрібне. Слід відзначити, що ЄД передбачає охорону в районі (місті) громадських місць та важливих об'єктів. Як видається, дислокація, її принципова схема повинні виконувати своє головне призначення також і при проведенні спеціальних операцій. Але до неї, безумовно, треба внести відповідні зміни та доповнення, які, у свою чергу, зумовлюються становищем, що виникло внаслідок введення в дію того чи іншого оперативного плану. При формуванні ЄД на період активних дій слід вважати, що традиційні принципи керування нарядами в цьому випадку набувають актуальності та нового змісту.

Використання їх для дій в операціях, а також участь підрозділів внутрішніх військ передбачає угруповання сил і засобів органів внутрішніх справ проводити за принципом: відділення – взвод – рота – батальйон. Це значно спрощує організацію забезпечення й керування, встановлює взаємодію між групами бойового порядку з різних відомств.

На базі відділення (взводу) необхідно організувати «трійки» бійців на чолі з грамотними командирами для проведення бойових дій. На сьогодні найоптимальнішою чисельністю складу нарядів і груп бойового порядку вважається від трьох до семи виконавців.

Крім того система управління має бути постійно готова до функціонування на основі взаємозамінюваності та дублювання особового складу й техніки керування.

Процес переходу органу внутрішніх справ до оперативно-бойової діяльності є найважливішим організаційним заходом, що визначає критерії його бойової готовності. Чим швидше буде організовано перехід, тим ефективніше особовий склад виконає поставлене перед ним завдання, що стоять перед ним та використає свої повноваження.

Організуючи блокування, району антитерористичної операції в межах повноважень ОВС слід забезпечувати:

- а) приховане від злочинців зайняття позицій нарядами блокування;
- б) одночасне зайняття рубежів і позицій усіма групами (заставами, нарядами, заслонами, засідками);
- в) організацію чіткої взаємодії між усіма групами блокування;
- г) чітке позначення стиків (флангів) підрозділів і груп, що беруть участь у блокуванні;
- д) організацію зв'язку між групами і виносним пунктом управління;
- е) доведення до всіх груп сигналів, що встановлюються;
- ж) доведення до всіх співробітників (військовослужбовців), які входять до складу нарядів блокування, сигналів взаємного впізнання (пароль – відзив та ін.), оскільки в районі можуть діяти групи розвідки, пошуку тощо.

Враховуючи особливий статус ОВС як суб'єкта боротьби з тероризмом, слід вказати що під час проведення антитерористичної операції за згодою керівника антитерористичної операції в її районі можуть бути покладені такі повноваження на підрозділи ОВС:

Блок кримінальної міліції забезпечує аналіз оперативної обстановки, залучення негласного апарату, використання у відповідності до Закону України „Про оперативно-розшукову діяльність” спеціальних служб та методів оперативної роботи. Активізація розвідувальної роботи, забезпечення обміном оперативною інформацією про терористичну діяльність.

Блок міліції громадської безпеки забезпечує охорону громадського порядку на прилеглий території до антитерористичної операції, захист об'єктів різного значення (забезпечення населення – водоканалів, електростанцій, хлібо заводів, лікарень та ін.), організація мобільних груп, залучення населення до охорони громадського порядку, виставлення оточення, блокопостів, піших патрулів, пунктів спостереження, заслонів, взаємодія з іншими підрозділами та відомствами та військами.

УБОЗ забезпечує надання основних сил до штурмових (захвату) груп з числа співробітників „Соколу”, взаємодія із спеціальним підрозділом СБУ „Альфа”, розробка спеціального плану в залежності від захваченого об’єкта по звільненню заручників, проведення оперативно-розшукових заходів спеціальними відділами щодо виявлення посібників терористів, збір оперативної інформації, обмін інформацією, перевірка на факт причетності організованих злочинних груп до співпраці з терористами, виявлення екстремістських груп в межах Закону України „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30.06.1993 року.

Служба в справах міграції та реєстрації фізичних осіб здійснює свої повноваження по перевірці перебування представників інших країн, особливу увагу надає з країн арабського походження та країн в яких ведуться бойові дії чи існують локальні військові конфлікти, перевірка біженців у відповідності до Закону України „Про біженців” від 21.06.2001 року.

Служби по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, здійснюють перевірку інформації про причетність терористів до діяльності щодо незаконного обігу наркотиків, збір оперативної інформації.

Служба ДАІ реалізує повноваження через забезпечення охорони громадського порядку та безпеки дорожнього руху, блокує район, припиняє рух, перевіряє транспорт, застосовує заходи адміністративного попередження та припинення, здійснює розшук злочинців та терористів, викраденого транспорту, супроводжує у разі необхідності військові та спеціальні колони. Збирає оперативну інформацію та співпрацює з іншими органами та відомствами.

Слідчі підрозділи забезпечують свої повноваження в межах кримінально-процесуального законодавства, надають допомогу СБУ, фіксують сліди злочину та здійснюють огляд місця злочину, проводять допити та інші слідчі дії. Розслідують категорії злочинів щодо завідомо неправдивих повідомлень про терористичний акт.

Державні науково-дослідні експертно криміналістичні центри забезпечують проведення різного роду експертно-криміналістичних експертиз. Надають допомогу в огляді місця пригоди, здійснюють перевірку інформації за спеціальними криміналістичними обліками, визначають предмети, що мають відношення до терористичного акту.

Також, МНС залучається до антитерористичної операції особливо в завершальному етапі такої операції, а саме: ліквідація наслідків вибуху, розмінування об’єктів, налагодження життєзабезпечення об’єктів та ін. Також, під час антитерористичної операції повідомляє про наявність зібраної інформації про об’єкт на якому проводиться спеціальна операція і можливі наслідки після такої операції на об’єкті.

Обов’язково слід залучати під час проведення антитерористичної операції центральне бюро Інтерполу в Україні, що надасть можливість останньому реалізувати свої повноваження по відповідям на запити правоохоронних органів, про інформацію, щодо можливості терористичної приналежності тих чи інших підозрюваних осіб, або підтвердить факт їх причетності до терористичної та екстремістської діяльності, стан перебування в міжнародному розшуку.

СБУ крім основної задачі по проведенню антитерористичної операції та здійсненню захвату об’єкту що утримується терористами, ще має повноваження щодо збору оперативної інформації в районі антитерористичної операції, задіяння спеціальних технічних служб, застосування спеціальної техніки, перевірка на причетність державних службовців до зв’язків з терористами та ін.

Слід звернути увагу на так званий дистанційний терористичний акт у формі технологічного тероризму, наприклад захват керування через електронні мережі або системи супутникового зв’язку стратегічними військовими об’єктами (ракетні комплекси). Наприклад, космічний тероризм, що проявляється у: захопленні, керуванні військових супутників через засоби зв’язку; шантаж через керування ШСЗ військового призначення військових штабів; виявлення об’єктів підвищеної небезпеки і створення обстановки жаху відносно їхнього знищення; керування діями ВМС та ВПС через захоплений військовий супутник; виведення з ладу захопленого ШСЗ чи військового супутника; запуск стратегічної зброї; ретрансляція чи передача інформації через захоплений супутник; знищення супутників інших країн; інші дії.

Хотілося б підкреслити лише важливість і необхідність проведення розбору операції та підбиття підсумків, що не завжди привертає належну увагу керівників через постійний брак часу й актуальність вирішення повсякденних завдань. Погано підготовлений розбір операції або ж узагалі його відсутність призведе до повторення допущених помилок у майбутньому. Вдосконалення підготовки працівників ОВС по вмінню оцінювати ситуацію, а саме на прикладі програми „Хостач Ситуейшен” (США), моделювати різні ситуації на місцевості та проводити детальний аналіз цих подій після тренувань.

Висновки. Підбиваючи підсумки сказаному, можна запропонувати деякі підходи до забезпечення правильного застосування повноважень органів внутрішніх справ та пропозиції по проведенні спеціальних операцій у районі проведення антитерористичної операції та зробити деякі висновки, а саме:

- 1) при створенні (комплектуванні) нарядів, груп, підрозділів використовувати співробітників з урахуванням їх основної професійної підготовки, психологічних і моральних якостей;
- 2) планувати організацію груп, нарядів та інших підрозділів для дій таким чином, щоб була можливість використовувати їх у декількох видах операцій;
- 3) організація сил і засобів повинна бути у вигляді блоків дій (наприклад, як блоки силові, режимні тощо);

- 4) оптимальну чисельність групи бойового порядку вважати від семи до трьох чоловік;
- 5) удосконалювати системи збору особового складу залежно від видів спеціальних операцій;
- 6) за основу розміщення сил і засобів приймати принцип єдиної дислокації;
- 7) розробляти детальні інструкції для всіх видів нарядів і посад.
- 8) внести зміни, до Закону України „Про боротьбу з тероризмом” щодо перекриття спільними нарядами кордонів областей, а також територіальних районів з метою додаткової фільтрації щодо виявлення посібників терористів;
- 9) Внести доповнення до ст. 3 Закону України „Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України” участі у спільних з підрозділами Збройних Сил України, Служби Безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань у антитерористичних операціях та інших заходах щодо протидії тероризмові.
- 10) Більш чітка деталізація та конкретизація повноважень органів внутрішніх справ в антитерористичному законодавстві;
- 11) Створення спеціальних комісій по перевірці застосування повноважень;
- 12) При підготовці силових спеціальних операцій необхідно враховувати можливість ненасильницького вирішення кризової ситуації шляхом ведення переговорів;
- 13) Заключний етап спеціальних операцій повинен передбачати повне та якісне вирішення тактичних, процесуальних та організаційних завдань;
- 14) Прописати інструкцію з технології розв’язання криміногенних конфліктних ситуацій, яку слід закріпити наказом МВС України у відповідних настановах з ведення спеціальних операцій.
- 15) В сучасних умовах підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ під час виникнення НС соціально-політичного характеру є однією з найбільш важливих проблем діяльності органів внутрішніх справ, що потребує невідкладного вирішення та навченості органів внутрішніх справ до вирішення поставлених завдань в межах своїх повноважень;
- 16) В Україні є комплексна правова база, яка регламентує завдання та функції органів внутрішніх справ під час антитерористичної операції, прийнято цілу низку законів та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють різні аспекти діяльності органів внутрішніх справ у зазначених умовах, проте можна констатувати і наявність деяких недоліків. З цього приводу можна відмітити, що помітною є слабка систематизація правових норм, які закріплюють завдання та функції органів внутрішніх справ під час виникнення НС соціального характеру.
- 17) Для усунення існуючих недоліків необхідно точно і чітко визначити, сформулювати та нормативно закріпити шляхом прийняття відомчого нормативного акту коло завдань і меж діяльності органів внутрішніх справ під час антитерористичної операції, що зумовлюють введення певного адміністративно – правового режиму у районі проведення антитерористичної операції. Точне і чітке визначення, формулювання і закріплення кола завдань та функцій, меж діяльності органів внутрішніх справ має важливе значення для визначення компетенції органів внутрішніх справ, а також для вдосконалення організаційних основ забезпечення громадського порядку та громадської безпеки в розглянутих умовах.

Література

1. Бандурка О.М. *Оперативно-розшукова діяльність. Частина І: Підручник.* – Х.: НУВС, 2002.
2. *Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.03 // Урядовий кур’єр.* – 2003. – №15.
3. *Про міліцію: Закон України від 20.12.91 // Законодавство України про правоохоронні органи.* –К.: „Парламентське видавництво”. – 2000. – № 17.
4. *Наказ МВС України N 458 від 30.04.2004 Про затвердження Положення про основи організації розкриття органами внутрішніх справ України злочинів загальнокримінальної спрямованості*
5. Біленчук П.Д. *Криміналістика.* – К.: Атіка, 2001.
6. Ліпкан В.А. *Секретна служба США (військово-морська спеціальна група США) // Міліція України – 2001, – № 9.*
7. Ліпкан В.А. *На перепоні тероризму SWAT // Міліція України – 2002, – № 5.с. 23*
8. *Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 // Відомості Верховної Ради.* – 2003. – №39.